

Or 8952 B 41

GOEJE, M. J. DE

XIII

3 brieven (54-56)

1898

1898-05-28

01

Koetaradja 28 Mei 1898

Overzochte vriend,

Uwe laatste letteren ontving ik kort vóór mijn vertrek naar Atjeh, waaromtrent de couranten u reeds, een minder juist en daarmee beter zullen hebben ingelicht. Mijn zetel blijft Bantaria; de titel „adviseur voor Inlandsche zaken“ is evenwel een juiste benaming voor de functie, die ik sinds lang vervul, en, daar van de Inlandsche zaken thans de Atjehsche het meest op den voorgrond treden, heb ik een speciale opdracht om Atjeh zoo dikwijls en zoo lang te bezoeken als mij noodig schijnt. Ik vind hier dan steeds een huis gereed met het noodige om dadelijk aan den arbeid te tijken. Dit mijn eerste verblijf in die nieuwe functie (zo dew kwam ik hier aan) zal wel wat lang duren, dew om thans horen dat er veel te regelen zal zijn. Morgen vertrek ik met Van Heutz en naar Sigli, de poststation voor de Pidjie-expeditie, en daar zullen de popper weldra dansen.

Als Van Keuser zoo gezond en sterk blijft als hij nu nog is, kan hier in korten tijd veel geschieden, mits men in Holland ook van deze expeditie geen wonderen verwacht, om dan, als die uitblijven, weer eens van politiek te veranderen.

Sedar ziet, dat we thans op den goeden weg zijn maar mij jillen, zijn mij boos en niet eer of ander dubieus bondgenoot. We gaan steeds voort en komen overal, zoudt de diertheid der beelden gaandeweg afneemt en langzaamhand vertrouwen bij de bevolking ontstaat. Maar jaren smeten voortgaan eer na al het gebreke van volkomen rust sprake kan zijn en lang moet de voet nog bij 't gewaar blijven. Als men dit maar wil impie en niet te ver jammere over noodige wijzen, waaraan Holland nog nooit een cent bijdrage.

Van Keuser is een ideaal hooftofficier; trouwens het type onzer Zwitsche officieren is over 't algemeen flink en aangenaam, het zijn mannen, die door 't leven geleerd hebben zich te behelpen en vrolijk te zijn, elkander te steunen, zich op te offeren. Ik heb onder hen vele goede vrienden.

Een hummer, de gep. overste H. D. H. Booboom, thans te 's Gravenhage, was hier jaren lang werk-

zaam bij, eindelijk chef van den uitstekend ingerichtes Tsjingtschischen dienst. Wij hadden nog al eens samen te werken en werden elkander zeer genegen. Hij is een degelijke, uilant bescheiden man, die nu, door militaire tradities gevoerd op betrekkelijk jonge leeftijd pensioen te nemen, konste zijn vrije tijd aan studie te keunen wijden en daertoe soms ook Leiden te bezoeken. Ik verzocht hem, ik den mijn gezeten eens te gaan brengen en ik hem dat hij ik vinden zal.

Van Van Kerkel hoorde ik treurige tijdingen over zijn familie (moeder en broeder), die mij doen denken dat zielskraken in de familie erfelijk zijn (hij noemde mij men voorbeelden uit de familie zijn moeder) en dus ook veel verklaren, wat vroeger onverklaarbaar schein.

Wie gaat het met Fokker? Zijn mentor les maakt een grondig indruk en ik geloof, dat als hij een betrekking vond, die hem tot concentratie mochte en gelegenheid bood, hij zich tot een degelijke geleerde zou ontwikkelen. My denkt, als Klinkert de rust ingaat, ware 't met Fokker te probeeren, die meer dan andere constante voorlijdt voor de studie van het

Makjoh heeft gevond te bezitten. Alleen Van Op-
huyzen is misschien beter, maar hij zou de purpae-
deutice eenigzins moeten inhalen.

Boondas en familie zag ik in den besten welstent-
terug en was nu eene week met hen samen;
twee gingen zij naar Soekaboemi en ik meldde naar
Atjeh.

24-26 door maakte ik een tocht met V. Kuntz
eng. in de voorheen ontogambelje brenlanden,
voorafgegaan, na Indragoeri (dat men per spoor be-
reikt) door een peloton huzaren voor elke zekerheid,
die 75 uren voor ons uit het terrein verkonden.
Die 9 uren te keerd in 3 dagen lieten sporen na in
mijnne week deelen, maar het was een heerlijk
tocht door prachtig land.

Daar komt juist een "Hasan-Hoesien"-ontocht
voor mijnne woning manoeuvreeren zodat mij her-
en er jien vergaan. U en de uwen herbeft
guelend, sleed Iroozakant

Uw

P. Smink-Huyzen

Sesji 17 Juni 1898

Hooggeachte vriend,

Uwe brieven van 1 Mei ontving ik hier, juist terug van de eerste excursie onze expeditie: zes dagen lang langs ravijnen, door natte eystwelden en moerassen, over bergen, deels te paard deels te voet, bivaakeerende in Mj. Kampoenjs, alles met het beste gevolg voor mijne gezondheid, die beter was dan in Jan. Maar den laatste dag kreeg ik, achter een stafkapitein rijdend, van diens paard een trap tegen het scheenbeen, welk lichaamsdeel daardoor volgens de aasulenen een „infractie“ leed. In 5 uren was ik per tandoe thuis en nu moet ik, zittend en liggend, mij aan massage onderwerpen en een paar weken nog wachten eer ik het gebruik mijner onderbenen terug heb. 31 Mei - 6 Juni waren mij uit, 12 Mei gingen de colomnes weer op march, maar ik moest te Sesji blijven, in de hoop de eerste of tweede volgende excursie weer te kunnen medemaken.

Wat de indirect uit de Justbode ontrent mijne opdracht bekend werd, was zeker originel meegedeeld. Alle Indische bladen worden die opdracht natuurlijk, daar zij eeuwigdij op een kind lang bestaende toelotend

(dat ik nl. adviseur der regering ben in alle Ind. Landen, dus nu vooral in Atjehsche zaken) het officiële stempel zette en mij wat meer directen invloed op den gang der zaken in Atjeh toekende. Ik heb nu eene dubbele gemeentelijke gouvernementswoning te Koetaradja en kan die ook dikwijls betrekken en van daar uit correle uitloopen naar de kusten maken als ik nodig acht. Mijne werkzaamheden hier zijn in zagen die van Resident Van Lengen, maar zonder diens ondergeschiktheid aan den Gouverneur van Atjeh. Mijne andere bezigheden gaan door en mijne standplaats blijft Bateria. Van al of niet flinke aanspreken is hier geen sprake meer, sedert de Gouv. G. in zake Atjeh vrij is geworden en Van Heulst (een eminent man, voor mijns verheffing ik 1½ jaar gestreden heb en die anders door kleinigheidig intrigue al te val gebracht was) gouverneur is. We zijn nu op den eenigen goeden weg: langzaam maar zeker gaan we vooruit en wat we winnen, is veel, en bedraet niet in spekulatieve mogelijkheden. De eenige vrees is voor Holland, dat, hoewel het zelf nog nooit een cent aan Atjeh ten koste legde, telkens als het erin aan komt, touwkrabbelen wil.

De ongeveerde onkunde der Holl. politici over Atjehzaken (waaron alleen een minister, nadat hij de professionele krey, eenig studie tracht te maken) doet hen telkens wonderen verwachten. Zoo zal men ook nu misphien meenen, dat met die Pi'dië-expeditie alles uit moet zijn, en inderdaad is zij niets anders dan een onderneming van dezelfde soort als we er hier rekelijks hebben, maar op wat grooter schaal. Hoog noodig en nuttig, naar we hopen van zeer luchtzuiverend effect, maar niet meer dan een schiksel in den keten. Als men dat maar onthouden wilde! 't Is waar, we zitten hier 25 jaar, maar minstens 12 daarvan ('84-'96) tellen niet mee, daar toen alleen de gewetenloze Spreker V. Erk's programma moet uitgevoerd, hetwelk tot principie had: „Alles even beroverd, maar dat een tot twee maal zijn; jaerlijks dezelfde post op 't budget en geene lastige vragen van Kamerleden“. Eerst mijn een jaar zijn we nu bezig Atjeh en Onderhoorigheden te onderwerpen, en de resultaten, hoewel verre van mirakuleus, overstreffen verre de verwachting van alles die de zaken van nabij gadeslaan en kennen. Chef van den geneesk. dienst hier is Brenta Holverda, broeder van den Leidfken, over wien U juist schreef. Hij komt mij nog al eens bezoeken en is een uitstekend

gezellig, droog komiek men. Vrouwen, aan afleiding
ontbreke het mij niet. Afgeleide koppen en minde-
ren, spionnen en would be -spionnen, officieren en ambte-
naren, ja pastoren en domineé wisselen elkander als
bezoekers af, en dan brengt nog nu en dan een trans-
port van zieden en gewonden Brilgemaakte boeken
en brieven voor mij mede, welke laatste vooral
vree en curieus ~~met~~ licht werpen op de politiek
der Afgeleiden.

Het zal U een heelte verandering zijn, zoo allengs
met Abornen alleen over te blijven, maar de kin-
den zullen nog al eens weder het Oudertijde nest
komen binnenvliegen. Hoe gerne lag ik u allen
eens weder, maar voorreest het daarvan wel ges-
preke zijn.

Wachtelste groute aan U en de uwen; ik leed

Wagachtent

Uw

C. Franck ~~Wagachtent~~

17/6 1898

X01

ADVISEUR
VOOR
INLANDSCHE ZAKEN.

Prof. Dr. M. J. de Goeje

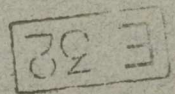
Utrecht

Leiden.

17/6/1898

1898-11-15

01

Koelaradjia (Atjeh) 15/11 98

Hooggeachte vriend,

Ik geloof haast, dat uwe brieven van 31 Juli en 5 Octr beiden nog onbeantwoord bleven. Juist vóór ontvangst van den laatste had ik aan uw adres 2 prospecten verzonden met artikelen van Si Gann, welke welken naem ik liefst verscholen blijf; daarmede kan u de stand der zaken en afloop der eigenlijke expeditie bekijken. Men haeste nu niet en verlange geen wonderen. Hetzeker hier dedere medio '98 en vooral in het laatste half jaar ten goede veranderd is, is reeds wonder genoeg en zou zonder de voortvarendheid, energie en doekkenis van Van Heutsz nooit in zulk eenen tijd bereikt zijn.

Aan eenige krijgstochten heb ik wegens een koorts-aanval niet kunnen deelnemen; nu ben ik weer gezond en de expeditie heeft op mijn getal der gunstigsten invloed gehad.

De onderscheiding, mij geworden, en de trodelmansverhoering op de begroefing voorgeseld, kan ik niet beschouwen als teekenen van ingenomenheit met des zang der fabelen in Holland, want beide zaken zijn geheel aan 't initiatief van des

Gouverneur. General te danken, en de minister heeft in deze, gelijk in andere omstandigheden van dezelfde soort, eervoudig die voordelle, overgenomen. Maar ik hoop van harte, dat de overigen blijvende ingezamenheid met den loop der zaken, iets anders zal zijn dan een vuurwerkje à la Bombotkrooks, dat spoedig uitbrandt.

Koutama schreef mij over de Encyclopedie. Ik kan niet zeggen, dat mijne verwachtingen van H.'s kracht in het redigieren en in het samen doen werken van diverse schrijvers groot zijn. Tot mijn spijt kan ik weinig medewerking be-
loven. Ik houd wel nu en dan tijd voor litterair werk over, maar niet zoo vast dat ik durf beloven op eenig bepaald tijdstip met iets gereed te zijn.

U vraagt mij, wat Tustsch chéri dan wel is, wanneer het niet het Arab. relatiefum sjar'î zou zijn? Het is Arab. sjar'î met de Perz. Tustsche idkâfak - i.

Hier houd ik mij nu bezig met het afdoen van „Zitland" werk, de ontzangst van allulî Njeh: tche korpden (o.a. zusters van een groot djehâd-
troep, neef van Panglima Pòlêm, dat jib

kwam onderwerpen); verder met uitlaten door Gv. Njeh ter inspedie. In December hoop ik de Westkust te bezoeken en in Januari voor eenigen tijd naar Batorin terug te keeren.

Panglima Pòlêm behoeft mij niet om de voordelle te wijzen, die voor hem aan zijn onderwassing verbonden zijn: hij zou zijn heel gebied in rust kunnen besturen, terwijl hij nu een zwerwend balling is. De jonge man steelt echter geheel onder den invloed van faneliche leereers. 't Is de vraag of wij dies ban zullen kunnen breken dan of we hem ombe-
delijk zullen maken en dan een der twee thans onderwerpen naar in zijn plaats stellen. De gisteren binnengekomen is daarvoor nog te vreemd aan onze zeder; een maand geleden zond hij nog brandbrieven (en stukje uit den hock van 't papier gebrand en een stukje Lombok in den brief) om Sabillbydrogen aan zijn verwanten, die bij ons zitten. Zijn jongere broeder schijnt verstandig en tactvol. Hemzelf deelde ik gisteren de voor-
maats, zijn aenneming mede: 1000 dollars waerborgon en inlevering van 10 gerreren.

Hij antwoorde, 10 dagen uitstel noodig te hebben om een ander byen te schenken daar wy hem bij 3 nachtelijke verrassings al zyn eigen gewens afgekapt hadden. Ik zeide hem, als de eischen hem te zwaar waren, dat hij dan, als zijnde eigener beweging binnengekomen, ook weer vrij naar de Sabili-vrienden in 't gebergte mocht terugkeeren, maar daaronder scheen hij toch de definitief af te zien wegens de rochtigheid en 't magere dieet aldaar. Zoo hebben wy hier dazelfs eigenaardig outmoedigen en kennismakingen.

Wat Klinkert's eventueel aanschijn affneden aangaat, ik geloof dat het gewaerd zou zijn, vooral nog Van Ronkel die plants te geven. Hij heeft zich in geen opzigt der men getoond om deze studie van die diep verwaerloofd taal eindelijk eens tot de hoogte eener wetenschap te verheffen, en zijne harenwerking houd ik niet voor normaal.

Met hartelijken groeten aan U en de uwen, bleef

Wijzachtend

Uw
 P. Smoek-Hurgronj

X01

Prof. Dr. M. J. De Goeje

Vlissingen

Leiden.

15/11/98

X02

B 25

1898
11 23
LANG
8681